

Глава 1

Основни математически понятия.

Множества, релации, графи

1.1 Множества. Операции с множества

За целите, които си поставя настоящата книга е достатъчна представата от "наивната" теория на множествата, развита от Г. Кантор. Според него: "Под множество ще разбираме сбор от определени, различни помежду си обекти (реални или въображаеми), наречени елементи на множеството, разгледани в тяхната общност."

Ще предполагаме, че всички разглеждани множества при решаването на даден проблем са подмножества на едно *универсално множество*, което ще бележим с $\mathcal{U}$.

Един от начините на задаване на множествата е, като се изброят всичките им елементи и се отделят с някакъв разделител (най-често запетая), както например е за следното множество $A = \{-1, 0, 2\}$. Такова задаване на множествата се нарича *конструктивно*. Да отбележим, че при конструктивното задаване на множествата, техните елементи се записват само по веднъж. Оказва се, че не всяко множество може да бъде зададено по конструктивен начин.

Например, множеството на реалните числа $\mathbb{R}$ не може да бъде зададено така, тъй като колкото и реални числа да напишем в скобите, винаги ще се намери реално число, което не сме записали. Такива множества се задават, чрез условие, което се удовлетворява единствено от елементите на това множество.

Например, множеството

$$B = \{x \mid x \text{ е реално и } x > 1\}$$

се задава от условието " x е реално и $x > 1$ ". Този начин на задаване, често се нарича *описателен* или *дескриптивен*.

Ако x е елемент на множеството A , това често бележим с $x \in A$ и казваме че " x принадлежи на A " (или, че x е от A). Когато x не принадлежи на A , това се означава с $x \notin A$.

Особена роля в теория на множествата играе *празното множество* $\emptyset$. Това е множество, което не съдържа нито един елемент.

Определение 1.1.1 Ще казваме, че множеството A е **подмножество** на B и ще пишем $A \subset B$, ако всеки елемент от A принадлежи на B . Когато A не е подмножество на B ще пишем $A \not\subset B$.

Съвкупността от всички подмножества на множеството A ще бележим с $P(A)$ или 2^A .

Да отбележим, че за всяко множество A е в сила $\emptyset \subset A$ и $A \subset \mathcal{U}$.

Когато $A \subset B$ и $A \neq B$ казваме, че A е *собствено подмножество* на B .

Определение 1.1.2 Две множества A и B ще наричаме **равни** и ще пишем $A = B$, ако се състоят от едни и същи елементи.

Очевидно $A = B$ точно тогава, когато $A \subset B$ и $B \subset A$.

Основните операции с множества са:

- *едночленната операция допълнение* $(-)$
- *двучленните операции — обединение* $(\cup)$, *сечение* $(\cap)$ и *разлика* $(\setminus)$.

Да предположим, че A и B са две множества от елементи, взети от някое универсиално множество $\mathcal{U}$. Тогава горните операции се определят по следния начин:

$\overline{A} = \{x \mid x \notin A\}$ – това множество съдържа всички елементи на $\mathcal{U}$, които не са елементи на A ;

$A \cup B = \{x \mid x \in A \text{ или } x \in B\}$ – съдържа всички елементи, които са или в A или в B ;

$A \cap B = \{x \mid x \in A \text{ и } x \in B\}$ – съдържа всички елементи, които са и в A и в B едновременно;

$A \setminus B = \{x \mid x \in A \text{ и } x \notin B\}$ – съдържа елементите на A , които не са в B .

Пример 1.1.1 Нека $\mathcal{U}$ е множеството от десетичните цифри, т.е. $\mathcal{U} = \{0, 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9\}$, като $A = \{1, 3, 5, 7, 9\}$ и $B = \{0, 2, 4, 6, 7\}$. Тогава

$$\overline{A} = \{0, 2, 4, 6, 8\},$$

$$A \cup B = \{0, 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 9\},$$

$$A \cap B = \{7\} \text{ и}$$

$$A \setminus B = \{1, 3, 5, 9\}.$$

Очевидно операцията разлика, може да се изрази, чрез останалите операции. Една такава възможност се състои в следното равенство

$$A \setminus B = A \cap \overline{B},$$

което следва непосредствено от дефинициите на съответните операции. Ето защо е достатъчно да опишем само свойствата на операциите допълнение, сечение и обединение.

За всеки три множества A, B , и C са в сила следните свойства:

1. *Асоциативност* на обединение и сечение

$$(A \cup B) \cup C = A \cup (B \cup C);$$

$$(A \cap B) \cap C = A \cap (B \cap C).$$

2. *Комутативност* на обединение и сечение

$$A \cup B = B \cup A;$$

$$A \cap B = B \cap A.$$

3. *Свойства на допълнението*

$$A \cup \overline{A} = \mathcal{U};$$

$$A \cap \overline{A} = \emptyset.$$

$$\overline{\overline{A}} = A.$$

4. Свойства за повторение

$$A \cup A = A;$$

$$A \cap A = A.$$

5. Свойства на празното и универсално множества

$$A \cup \emptyset = A; \quad A \cup \mathcal{U} = \mathcal{U};$$

$$A \cap \mathcal{U} = A; \quad A \cap \emptyset = \emptyset.$$

6. Закони на Де Морган

$$\overline{A \cup B} = \overline{A} \cap \overline{B};$$

$$\overline{A \cap B} = \overline{A} \cup \overline{B}.$$

7. Дистрибутивност на обединението и сечението

$$(A \cup B) \cap C = (A \cap C) \cup (B \cap C);$$

$$(A \cap B) \cup C = (A \cup C) \cap (B \cup C).$$

8. Свойства за поглъщане

$$(A \cup B) \cap B = B;$$

$$(A \cap B) \cup B = B.$$

Поради асоциативността на обединението и сечението, повечето от горните свойства могат да се разпространят и в равенства, в които участват повече от три множества.

Свойствата от 1 до 8 могат да се докажат, като се използват дефинициите на операциите допълнение, обединение и сечение.

Законите на Де Морган показват, че свойствата на $\cup$ се получават от свойствата на $\cap$ и $\neg$, също така свойствата на $\cap$

могат да се изведат от свойствата на $\cup$ и $\overline{}$. Това се вижда от равенствата

$$A \cup B = \overline{\overline{A} \cap \overline{B}} = \overline{\overline{A \cap B}}$$

и

$$A \cap B = \overline{\overline{A} \cup \overline{B}} = \overline{\overline{A \cup B}}.$$

З а д а ч и

1. Да се посочат елементите на множествата:

$$A = \{\{1, 2\}, 3\}, \quad B = \{a, \{a, b\}, \{a\}\}, \quad C = \{0, \{0\}\}.$$

2. Кой от следните твърдения са верни?

- а) $1 \in \{1, 2, 3\}$;
- б) $\{1\} \in \{1, 2, 3\}$;
- в) $1 \in \{\{1, 2\}, \{1\}\}$;
- г) $\{1, 2, 3\} \subset \{1, 2, \{3, 4\}\}$;
- д) $\{1, 2, 3\} \subset \{1, 2, \{2\}, 3\}$.

3. Да се провери верността на равенствата:

- а) $(A \cap B) \setminus (A \setminus C) = A \cap B \cap C$;
- б) $A \setminus (B \cup C) = (A \setminus B) \cap (A \setminus C)$;
- в) $A \setminus (B \cup C) = (A \setminus B) \setminus C$;
- г) $A \setminus (B \setminus C) = (A \setminus B) \cup (A \cap C)$;
- д) $A \cup (B \setminus A) = A \cup B$;
- е) $\overline{A \cap B \cap C} = \overline{A} \cup \overline{B} \cup \overline{C}$;
- ж) $\overline{A \cup B \cup C} = \overline{A} \cap \overline{B} \cap \overline{C}$.